

Te Tari Kōti

ngā ratonga kōti e wātea ana ki ngā pārurenga

Ngā ratonga ngaio utukore, noho tapu, e wātea ana ki ngā pārurenga taihara i raro i te maru o Te Tari Kōti.

Arā ētahi ratonga e wātea ana ki te tangata kua noho papa i tētahi taihara, arā:

- kua whara pea te tinana i taua taihara;
- kua raru rānei, taha hinengaro;
- kua ngaro ētahi o āna rawa (kua takakinotia rānei);
- kua hemo (kua mate ā-hinengaro rānei) tētahi o tana whānau tonu;
- kua whara, kua mamae rānei tana tamaiti, kua ngaro rānei ētahi o āna rawa.

I te nuinga o te wā, ka hiahia ngā pārurenga o tētahi taihara ki te mōhio e pēheatia ana tā rātou kēhi. Ka hiahia anō pea ki te haere ki te whakawānga ka tū ki te kōti, ki te mōhio rānei mēnā ka tona rātou kia puta ake ki te whakawānga hei kaitaunaki.

Ngā Kaiārahi Pārurenga (Victim Advisers)

He tāngata ēnei e tohunga ana ki tā rātou mahi, i tikina e te Kōti hei āwhina i ngā pārurenga.

Koinei ā rātou kawenga matua:

- he tāpae pārongo ki ngā pārurenga e pā ana ki te kēhi e hāngai ana ki a rātou;
- he whakaatu atu ki ngā pārurenga he aha ō rātou āheinga i roto i ngā tikanga whakahaere o te kōti;
- he āwhina i ngā pārurenga ki te whai wāhi atu ki te pūnaha kōti.

Ka noho tapu tonu ngā ratonga e tukuna ana e ngā Kaiārahi Pārurenga.

Ko ngā āpiha kōti, ngā Pirihimana, me ērā atu tāngata katoa e whai wāhi ana ki te kēhi, me mahi tahi ki ngā pārurenga i runga i te wairua pai, te ngākau tautoko, me te whakaaro rangatira.

Te Ture Äheinga Pärurenga 2002 (Victims' Rights Act 2002)

E whakahau ana te Ture Äheinga Pärurenga 2002 me äta whakamöhio atu ngä pärurenga e pëhea ana te haere o ngä këhi e hängai ana ki a rätou. He wä anö kei te pärurenga te mana ki te whakaputa whakaaro mö ngä ähuatanga përä i te noho huna o te ingoa, te tuku here, te pupuri ki te käinga, me te tuku wawe i te tangata hara i te whare herehere.

Mehemea he pärurenga koe e whai wähi ana ki tëtahi këhi kua tau ki mua i te aroaro o te köti, mä tö Kaiärahi Pärurenga:

- e whakamöhio atu ki a koe e pëheatia ana tö këhi;
- e whakamärama ngä whakahaere o te pünaha köti;
- e whakamöhio atu ngä Pirihimana me ërä atu tängata e whai wähi ana ki tö këhi mënä he äwangawanga öu mö te këhi;
- e whakamärama atu ngä here o te tuku here;
- koe e äwhina ki te whakaputa i ö whakaaro ki te köti e pä ana ki te këhi ;
- e whakamärama ö äheinga i raro i te Ture Äheinga Pärurenga 2002;
- e whai kia taunga koe ki ngä ähuatanga ka pä ki te noho koe hei kaitaunaki;
- e whakamärama atu ki ngä kaitaunaki e tamariki tonu ana te ähua o te pünaha köti me te wähi ki a rätou i roto i taua pünaha;
- e whakamöhio atu ki te hunga i tükinotia ä-taihemahema he aha ngä ähuatanga motuhake e wätea ana ki a rätou e whäki ai rätou i ä rätou taunakitanga ki te köti;
- e whakamöhio atu ngä momo parenga e wätea ana ki a koe, mehemea he äwangawanga öu kei raru koe (tö whänau ränei) i ngä ähuatanga kua pä;
- e whai kia tere whakahokia ö rawa ki a koe mehemea i whakaurua aua rawa hei taunakitanga mö te këhi;
- e whakamärama pëhea te ähua o te whakamöhio i a koe ki te tukua wawetia te tangata hara i te whare herehere, i te puritanga ä-käinga ränei, i te whare mate hinengaro ränei;
- e hoatu ki a koe ngä pärongo mö ërä atu ratonga e wätea ana ki a koe, përä i ngä ratonga tauawhi i a koe, ngä mahi toko i te ora, me te paremata aituä;
- koe e ärahi mö te ähua o te täpae i tö Whakaaturanga Pänga Pärurenga (Victim Impact Statement) ki te aroaro o te Köti.

Te Whakapä Atu ki Tëtahi Kaiärahi Pärurenga

Hei whakapä atu ki tëtahi Kaiärahi Pärurenga, heoi anö täu, he waea atu (he haere atu ränei) ki te köti i tö rohe. Arä te tau waea, kei ngä whärangi kahurangi o te pukapuka tau waea, i raro i “Courts – Department for”. He utukore, he noho tapu anö ngä ratonga a te köti e horaina ana ki ngä pärurenga.

Ngä Whakaaturanga Pänga Pärurenga i te köti

Kei te pärurenga te mana ki te whakaatu atu ki te kaiwhakawä he aha rawa ngä pänga o te taihara ki a ia. Ka kïia tenei he Whakaaturanga Pänga Pärurenga (Victim Impact Statement, ko te VIS tana ingoa poto), ä, ka arohia ake tenei e te kaiwhakawä ina whakawhiua te tangata hara. Mä ngä pirihimana e körero ki a koe mö te whakarite i tenei.

I te nuinga o te wā, ka tāpaea tēnei ki te Kōti ā-tuhi nei. **Ki te hiahia koe ki te pānui ā-waha i tō Whakaaturanga Pānga Pārurenga, kia tere tonu te whakamōhio atu i te Kaiārahi Pārurenga.** Mā konei e oti ai i te Kōti ngā whakaritenga e ea ai tēnei hiahia ōu. (Kia mōhio mai koe, ko tō Whakaaturanga Pānga Pārurenga he mea āta tuhi i mua, koia anake ngā kupu ka whakaaetia kia pānuitia e koe. Kia kaua e makere mai he kōrero i tua atu i tērā.)

Ki te kore koe e hiahia pānui i tō VIS ki te kōti, ka taea e koe:

- te tono tētahi atu tangata (he hoa pea, he tangata tautoko rānei i a koe) māna kē e pānui tō VIS;
- te hopu tō VIS ki te rīpene oro, ki te rīpene ataata rānei hei pāho ki te kōti.

Mehemea kua riro ko koe te pārurenga o tētahi taihara, ā, kei te pīrangi āwhina koe, tēnā koa waea atu ki te Kaiārahi Pārurenga i te kōti o tō rohe. Ka whakaritea he kaiwhakawhiti reo mōu ki te hiahiatia. He utu kore, he noho tapu ngā ratonga kōti e horaina ana ki ngā pārurenga.

Ko ngā āpiha kōti, ngā Pirihimana, me ērā atu tāngata katoa e whai wāhi ana ki te kēhi, me mahi tahi ki ngā pārurenga i runga i te wairua pai, te ngākau tautoko, me te whakaaro rangatira.

Mō te roanga atu o ngā kōrero e pā ana ki ngā Ratonga Kōti e wātea ana ki ngā Pārurenga, whakapā atu ki te kōti i tō rohe. Arā te tau waea, kei ngā whārangi kahurangi o te pukapuka tau waea, i raro i te “Courts – Departments for”.

Kua tuhia te mātārere nei ki ngā reo maha, arā, kei te www.courts.govt.nz ērā e takoto mai ana.

Ngā Kōti 050
Kohi-tātea 2003